

Araştırma Makalesi

Çocukların Yaratıcılığını Destekleyen Okulöncesi Eğitim Ortamlarının Tasarımı

B. Ece ŞAHİN¹

Öz

Toplumsal gelişimdeki rolü nedeniyle eğitim süreçlerinde desteklenmesi beklenen değerlerden biri yaratıcılıktır. Yaratıcılığın en yüksek olduğu okulöncesi dönemde geliştirilebilmesi önem taşımakta, okulöncesi eğitimde çocukların yaratıcı etkinliklerde bulunması amaçlanmaktadır. Eğitim sürecinde hedeflenen kazanımlara ulaşılmasında fiziksel çevrenin niteliği de rol oynamaktadır. Bu bağlamda çalışmada okulöncesi eğitimde çocukların yaratıcılığını geliştiren etkinliklerin desteklenmesinde mekânsal olanakların da bu amaçla uyumlu olması gerektiği savunularak, okulöncesi eğitim mekânlarının tasarımına yönelik öneriler sunulması hedeflenmiştir. Mekânsal öneriler literatür araştırmasına dayalı olarak okulöncesi eğitim yaklaşımları, okulöncesi eğitim ortamlarının tasarımına yönelik çalışmalar ve örnekler değerlendirilerek tanımlanmıştır. Çocukların yaratıcı etkinliklerini destekleyen okulöncesi eğitim ortamlarının tasarımında önem taşıyan konuların, grup odası, atölye, dolaşım alanları, dış mekân kullanımıyla ilişkili olarak değerlendirilebileceği görülmüştür. Bu kapsamda çalışmada grup odalarında etkinlikler için gereken olanaklara sahip özel bir bölge ayrılması, atölyelerde mekânı tanımlayan yüzeylerin ifade aracı olarak kullanılabilmesi, dolaşım alanlarında çocuklara farklı deneyim olanakları yaratılması ve dış mekânda doğal çevre niteliğinden yararlanılarak çocuklara keşfedebilecekleri zengin kaynaklar oluşturulmasıyla ilişkili tasarım önerileri sunulmuştur. Makalenin, çocuklarda yaratıcılığı geliştiren etkinliklerin desteklenmesinde mekânsal olanakların rolünü vurgulayarak, okulöncesi eğitim ortamlarının geliştirilmesine yönelik araştırma ve uygulamalara katkı sağlayabileceği düşünülmektedir.

Anahtar Sözcükler: Okulöncesi Dönem; Okulöncesi Eğitim; Yaratıcılık; Okulöncesi Eğitim Ortamlarının Tasarımı

¹ Doç. Dr., Bursa Uludağ Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Bursa, Türkiye, besahin@uludag.edu.tr, ORCID: 0000-0003-2061-7473

The Design of Preschool Educational Environments that Support Children's Creativity

B. Ece ŞAHİN¹

Abstract

Creativity is one of the values expected to be supported in educational processes due to its role in social development. It is important to foster creativity during the preschool period, which is when creativity is at its highest, and the goal of preschool education is to engage children in creative activities. The quality of the physical environment also plays a role in achieving the targeted outcomes in the educational process. In this context, the study argues that spatial opportunities should be compatible with the goal of supporting activities that enhance children's creativity in preschool education, and it aims to provide recommendations for the design of preschool education spaces. Spatial recommendations have been defined based on a literature review, evaluating preschool education approaches, studies on the design of preschool education environments, and examples. It has been observed that the key issues in the design of preschool education environments that support children's creative activities can be evaluated in relation to group rooms, workshops, circulation areas, and outdoor space usage. In this context, the study presents design suggestions related to the allocation of a special area with the necessary facilities for activities in group rooms, the use of surfaces defining the space as expressive tools in workshops, the creation of different experiential opportunities for children in circulation areas, and the incorporation of the natural environment in the outdoor space to create rich resources for children to explore. The article emphasizes the role of spatial opportunities in supporting activities that develop creativity in children and is believed to contribute to research and practices aimed at improving preschool education environments.

Keywords: Preschool Period; Preschool Education; Creativity; Design of Preschool Education Environments

¹ Assistant Professor, Bursa Uludağ University, Faculty of Architecture, Bursa, Türkiye, besahin@uludag.edu.tr, ORCID: 0000-0003-2061-7473

GİRİŞ

Yaratıcılık, toplumların gelişimi ve geleceği için gereksinim duyulan vizyon sahibi, meraklı, sorgulayan, gözlem yapan, sorun ve eksikliklere duyarlı bireylerin topluma kazandırılması için önem taşımaktadır (Yanık, 2007). Bu açıdan çocuklarda yaratıcılığın, eğitimle ve uygun çevre şartlarıyla okulöncesi dönemde ortaya çıkarılması ve geliştirilmesi gerektiği vurgulanmaktadır (Gardner, 2007; Argun, 2004). Okulöncesi eğitim, gelişimin temellendiği yıllar üzerindeki etkileriyle diğer eğitim kademeleri arasında özel bir öneme sahiptir. Okulöncesi dönem olan 0-6 yaş arasında hızlı değişimlerle bedensel, zihinsel ve sosyal gelişimdeki ilerleme en yüksek düzeyde gerçekleşmekte, kişilik oluşumu, sosyal duyarlılık ve yaratıcı zeka şekillenmeye başlamaktadır. Öğrenmenin %60-70'i bu süreçte kazanılmaktadır (Başal, 1998; Poyraz & Dere, 2001). Dolayısıyla yaratıcılığın okulöncesi eğitim sürecinde desteklenmesiyle, çocukların yaşam boyu devam edecek beceriler kazanması için önemli bir temel sağlanabilmektedir. Okulöncesi eğitimde sanat etkinlikleriyle çocukların yaratıcılıkları geliştirilmekte, gelişimleri çok yönlü olarak desteklenmektedir. Çocukların, sanatsal etkinliklerle etkileşimde bulunmasının yaratıcı düşünmeyi, duygusal ifadeyi ve oyunu teşvik ettiği, eğlenceli öğrenmeyi kolaylaştırdığı ve çocuğun öğrenmesi üzerindeki etkinliğini güçlendirdiği ifade edilmektedir (Alghufali, 2024). Okulöncesi dönemde hayal gücü ve yaratıcılığın desteklenmesiyle çocuklar sürekli değişen dünyada yeni durumlara uyum sağlayabilme, daha önce bağlantısı olmayan bilgileri ilişkilendirebilme, esnek düşünebilme, farklı insanlarla farklı şekillerde iş birliği yapabilme, risk alabilme ve yenilikçi olabilme gibi yönlerde beceriler edinebilmektedir (Duffy, 2010). Yaratıcı düşünme becerilerinin, okulöncesi dönemdeki çocukların yenilikçi çözümler bulmalarına, zorluklara uyum sağlamalarına yardımcı olduğu, öz güven ve cesaret geliştirmelerini desteklediği ve çevrelerindeki dünya hakkında deneyim ve bilgi birikimlerini zenginleştirdiği ifade edilmektedir (Nurjanah ve ark. 2024). Okulöncesi eğitim ortamlarında çocuklarda hayal gücü ve yaratıcılığın geliştirilmesi, eğitim ortamının kalitesi ve çocukların zihinsel sağlığına işaret eden iki temel bileşen olarak da tanımlanmaktadır (Duffy, 2010).

Çocukların zamanlarının büyük bir bölümünü geçirdiği okulöncesi eğitim ortamlarındaki fiziksel çevrenin gelişimleri üzerinde önemli bir etkisi bulunmaktadır (Alkan & Kurt, 2007). Çocukların öğrenmesinde fiziksel çevreyle kurdukları etkileşimler günlük yaşamalarındaki kişiler kadar önem taşımakta, bu açıdan çevrenin öğrenme için olanaklar sağlayabilmesi beklenmektedir (Maxwell, 2007). Bu kapsamda çocuklara hareket ederek çevreleriyle aktif etkileşim kurabilecekleri, özgür tercihler ve seçimler yapabilecekleri ortamların sağlanması önem taşımaktadır (Piaget, 2004; Wortham, 2003). Okulöncesi dönemde çocuklarda yaratıcı düşünme becerilerinin gelişiminde fiziksel çevrenin kritik bir rol oynadığı belirtilmekte, çocuklara keyifli, çeşitli ve zorlayıcı şekillerde öğrenebilme fırsatları sunan, yeterli, destekleyici olanaklar ve kaynaklar sağlayabilen ortamların çocukların yaratıcılıklarını geliştirmelerine yardımcı olacağı belirtilmektedir (Nurjanah ve ark. 2024). Buna karşın okulöncesi eğitim ortamlarındaki mekânsal olanakların yetersizliği eleştirilmekte (Clark, 2005; Dudek, 2013), Türkiye'de de bu ortamlarının çocukların gereksinimlerine ve okulöncesi eğitimin amaçlarına cevap vermemesi önemli sorunlar olarak tanımlanmaktadır (Derman & Başal, 2010; Ayyıldız & Kahraman, 2019; Güçlü & Altan, 2020). Bu bağlamda makalede, okulöncesi eğitim ortamlarında çocukların yaratıcılığını destekleyen mekânsal olanakların nasıl desteklenebileceği sorusuna cevap aranmaktadır. Değerlendirmenin okulöncesi eğitim ortamlarının çocukların yaratıcı etkinliklerini teşvik eden ve destekleyen nitelikte tasarlanabilmesi yönündeki çalışmalara katkı sağlayabileceği düşünülmektedir.

OKULÖNCESİ DÖNEMDE ÇOCUK VE YARATICILIK

Okulöncesi dönemde hayal gücünün diğer yaşlarla karşılaştırıldığında en yüksek düzeyde olduğu belirtilmektedir (Gardner, 2007). Çocukların dünyayı duyuları aracılığıyla anlamaya, keşfetmeye çalışmayı sürdürüyor oluşları, doğal olarak yetişkinlere göre daha yaratıcı olmalarının da nedeni

olarak tanımlanmaktadır (Day, 2007). Yaratıcılık, 21. yüzyılın temel öğrenme becerilerinden biridir. İletişim, işbirliği, eleştirel düşünme ile birlikte yaratıcılığın geliştirilmesi günümüzde eğitim programlarının, çocukların eğitime katkı sağlamayı amaçlayan çeşitli kuruluş ve organizasyonların amaçları arasında yer almaktadır (Stauffer, 2022). Yaratıcı düşünme, geniş kapsamlı, açık uçlu icat ve olasılıkların keşfi olarak tanımlanabilmektedir. Bir plana göre ya da anlık dürtülerle çeşitli malzemeleri birleştirerek biçimlendirmeyi gerektiren yaratmanın, biçim ve işlev arasındaki bağlantıyı bulmayı ve malzemeleri belirli bir amaç için şekillendirmeyi gerektiren tasarlama etkinliklerinin, daha önce var olmayan bir şeyi geliştirmenin, yenilikçiliğin, fikirler hayal etmenin yaratıcı düşünceyi desteklediği belirtilmektedir (Hummel, 2024). Sürekli değişen dünyada çocukların yeni durumlara uyum sağlayabilme beceresi, daha önce bağlantısı olmayan bilgileri ilişkilendirebilmesi, esnek düşünebilmesi, farklı insanlarla farklı şekillerde iş birliği yapabilmesi, risk alabilmesi ve yenilikçi olabilmesi gibi yönlerde beceri edinebilmeleri için yaratıcılığın desteklenmesine gereksinim duyulmaktadır. Bu kapsamda bireylerde aranan hayal gücü ve yaratıcılığın erken yaşlarda geliştirilmesi gerektiği vurgulanmaktadır (Duffy, 2010). Okulöncesi dönemde sanat eğitiminin uygun şekilde hazırlandığında çocukların yaratıcılıklarını geliştiren büyük bir potansiyel olduğu, çocukların sanat etkinlikleriyle kendilerini ifade etme olanağı bularak rahatladıkları, kendilerine özgü yeni ürünler yaratma yoluyla doyuma ulaştıkları belirtilmektedir. Sanat etkinliklerinin grup olarak çalışmayı da teşvik edebildiği, bu sayede çocukların birlikte plan yaparak ve planlarını gerçekleştirerek, işbirliği içinde çalışmayı da öğrendikleri ifade edilmektedir. Ayrıca bu etkinliklerinde çocukların makas, boya, fırça gibi malzemeleri kullanarak el-göz koordinasyonlarının gelişmesi sağlanabilmektedir (Ulutaş & Ersoy, 2004). Sanat aktivitelerinin çocukların motor gelişimini destekleyebileceği de ortaya koyulmaktadır. Yaratıcı düşünmenin bu sayede birden fazla bilişsel ve duygusal süreci harekete geçirerek, çocuğun yeni zorluklara uyum sağlama, yaratıcı düşünme ve duyguları daha etkili bir şekilde yönetme yeteneğini artırdığı, böylece hem fiziksel hem de zihinsel gelişimi desteklediği ifade edilmektedir (Ghanamah, 2024). Okulöncesi dönemde sanat aktivitelerinin, çocuklara düşüncelerini ve duygularını ifade etme fırsatları sunduğu, iletişim ve dil becerilerini geliştirdiği, duygularını güvenli ve yapıcı bir şekilde ifade etme olanakları sağladığı belirtilmektedir. Yaratıcı sanatların, iş birliği ve sosyal etkileşim için fırsatlar sunduğu belirtilmektedir (Misykah Zaidah & Ariyati, 2024).

Okulöncesi dönemde çocuğun yaratıcılığını destekleyen sanatsal etkinliklerin gerçekleştirilmesinde fiziksel çevrenin önemli bir unsur olduğu görülmektedir. Çalışmalar okulöncesi dönemde fiziksel çevreyle kurulan etkileşimlerin çocukların gelişimlerine sağladığı katkıları ortaya koymaktadır. Okulöncesi dönemde çocukların dış uyaranlara daha açık ve davranış değiştirme kapasitelerinin daha yüksek olduğu, uyaranların zengin olduğu bir çevrenin sinir hücresinde artış, sinir hücresi boyutunda büyüme, sinaps sayısı ve boyutunda artma gibi yapısal değişikliklerde bilişsel gelişimi desteklediği belirtilmektedir (Turhan & Özbay, 2016). Fiziksel aktivitenin bilişsel gelişimi olumlu etkilediği, daha net düşünce ve daha fazla öğrenme yeteneği için beyindeki temel sinir merkezlerinin büyümesini ve gelişmesini artırdığı, sağlıklı beyin gelişiminin fiziksel, sosyal, duygusal ve bilişsel gelişim üzerinde doğrudan etkileri bulunduğu ifade edilmektedir (Polat & Demirci, 2021). Beynin besini olarak tanımlanan duygusal keşifleri destekleyen, duygusal olarak zengin çevrelerin çocuklara yeni deneyimler ve deneyler, hayal gücü için olanaklar sağladığı belirtilmektedir (Day, 2007). Okulöncesi eğitim ortamlarında çocukların gelişimlerinin desteklenmesinde, çocukların gereksinimlerine uygun, destekleyici bir çevrenin sağlanması önem taşımaktadır.

21. yüzyılda bireylerin sahip olması gereken beceriler, okuryazarlık, yaşam ve öğrenme becerileri olmak üzere 3 temel kategoride de tanımlanmaktadır. Okuryazarlık becerisi içerisinde bilgi, medya, teknoloji; yaşam becerileri içerisinde esneklik, liderlik, girişimcilik, üretilebilirlik, sosyal beceriler; öğrenme becerileri kapsamında ise eleştirel düşünme, yaratıcılık, işbirliği, iletişim geliştirilmesi beklenen beceriler olarak ifade edilmektedir (Stauffer, 2022). 21. Yüzyıl Öğrenmesi Erken Çocukluk Çerçevesi raporunda da, yaşam boyun gerekli olan bu becerilerin (eleştirel düşünme, işbirliği, iletişim, yaratıcılık, teknoloji okuryazarlığı ve sosyal-duygusal gelişim) erken çocukluk döneminde kazandırılması gerektiği vurgulanmaktadır. Öğrenme ortamında çocuklara bağımsız bir şekilde

kullanabilecekleri çeşitli materyaller sağlanmasının; yaratıcılığı ve yeniliği teşvik etmek için çocukların çalışmalarının sergilenmesinin; çocukların ilgi alanlarına dayalı çeşitli etkinlikler sunulmasının; çocukların yaratıcılık ve bilgi toplama becerilerini geliştirecek şekilde teknolojiyi kullanmalarının ve serbest hareket ederek çevrelerini keşfedebilmelerinin gerekliliği ifade edilmektedir (Partnership for 21st learning, 2019). Bu bağlamda çocukların deneyimlerini özgürleştiren ve çeşitlendiren, sanatsal etkinliklerinin gerçekleşmesi için uygun ve zengin olanaklar sağlayan ortamların, yaratıcılığı ve beraberinde çocukların bütüncül gelişimlerini destekleyebildiği ve çocuklara çağın gerektirdiği becerilere sahip olmaları yönünde katkı sağlayabildiği ifade edilebilmektedir.

OKULÖNCESİ EĞİTİMDE YARATICILIĞIN DESTEKLENMESİ

Okulöncesi eğitim sürecinin gelişiminde öncü rolü olan uygulama ve yaklaşımlarda çocuğa tanınan özgürlüğün, duyuşal deneyimlerin önemi vurgulanmaktadır. İlk olarak Platon, bu dönemde bireysel farklılıkları ve her çocuğun yeteneklerini keşfetmek için yapılması gerekenleri tartışarak, erken dönemde eğitimin önemine işaret etmiştir. 17. yüzyılda Comenius tarafından erken çocuklukta başlayan eğitimin yaşam boyu devam ettiği ve bu yönde duyuşal deneyimlerin önemi vurgulanmıştır (Oktay, 2002; Dudek, 2000). 18. yüzyılda Rousseau tarafından engelleme ve kısıtlamalar olmadan çocuğun gelişimine izin verilmesinin gerekliliği belirtilmiştir (Wortham, 2003). 19. Yüzyılda Pestalozzi, çocuklara verilen çok sayıda materyal aracılığıyla kendi aktivitelerini gerçekleştirmeleri yönünde teşvik edilmeleri gerektiğini ifade etmiştir. 19. yüzyılın ikinci yarısında en çok etkili olan eğitimsel kuramın yaratıcısı Froebel'in oyun temelli eğitim anlayışı içerisinde çocuğun keşfetmesi ve bir şey yapmak için cesaretlendirilmesi gerekli görülmüştür (Krogh & Slentz, 2011). Froebel'in anaokulunda yaratıcı oyunun desteklenmesine, çocukların sanatsal çalışmalarının desteklenmesine ve kendi etkinliklerinde yönlendirici olmalarına olanak yaratılmıştır (Garrick, 2009). Okulöncesi eğitim sürecinde yaratıcılığın desteklenmesine ve hayal gücünü harekete geçirecek olanaklarda çeşitlilik sağlanmasına, eğitim sürecine öncülük eden yaklaşımların geliştirildiği 19. yüzyıldan itibaren büyük bir önem verilmiştir. 20. Yüzyılda Montessori, hareket özgürlüğüne ve çocukların seçim yaparak tercih ettiği materyalle ilişki kurabilmelerine önem vermiş, öğrenmenin hareket ederek gerçekleşebileceğini kabul ederek, özellikle ellerin hareket edebilmesinin zihinsel gelişim açısından önemli görmüştür (Krogh & Slentz, 2011; Pound, 2006). Susan Isaacs'in Özgür Okul düşüncesinin ürünü 2-8 yaş çocuklar için geliştirilen Malting House School'da zengin kaynaklarla çocukların duyuşalarını oyun yoluyla uyarabilmek amaçlanmıştır. Çocukların kendi aktivitelerini tasarlayabildikleri, sorgulama ve merak etme güçlerini harekete geçirmeye yönelik olarak seçilen ekipmanlara yer verilmiştir. Ateş yakmak için alanlar, inşa alanında tuğlalar, yılan, ipekböceği gibi farklı hayvanlar, çeşitli bitki ve meyve ağaçları bulunan, çocuklara keşfedebilecekleri zengin deneyimler yaratabilen bir bahçe oluşturulmuştur (Dudek, 2002; Cameron, 2006; Mickelburgh, 2018).

Çocuk gelişiminde duyuşlarla kurulan ilişkinin önemi 20. yüzyılda Rudolf Steiner'in Waldorf Okulu anlayışında da temel alınmıştır. Steiner tarafından okulöncesi yıllarda çocukların hala şekillenmeye açık olan yapısı dikkate alınarak, bu yaşta çocukların her tür uyarandan etkilenebileceği düşünölmüş, bu yaş grubunun eğitiminde akademik amaçlardan uzaklaşılmasının ve çeşitli sanat aktivitelerine yer verilmesinin gerektiği vurgulanmıştır. Hayal gücü ve yaratıcılığın sağlıklı gelişimini destekleyen hikâye anlatımı, müzik, çizim ve boyama, ritmik oyunlar ve rol modellik gibi sanatsal faaliyetler etkinlikler arasında yer almıştır. Ayrıca çocukların bedenlerini de yaratıcı ifadelerini geliştirmenin bir parçası olarak kullanmalarına olanak yaratılmıştır (Krogh & Slentz, 2011). Çocukların iletişim düzeylerini, sembolik becerilerini ve yaratıcılıklarını arttırmak için sanatsal çalışmalara önem verilen Reggio Emilia yaklaşımında, sınıflar stüdyo olarak tanımlanmış ve mekânda sağlanması beklenen en temel amacın, çocukların çalışmalarını sergilemek olduğu belirtilmiştir. Okulöncesi eğitim ortamında çocukların bilişsel, fiziksel ve sosyal yönden gelişimi için sağlanan olanaklar içerisinde sanat deneyimlerinin de bulunması önemli görülmüştür (Cadwell, 2003). Çocukların farklı formları, materyalleri özgürce

deneyimlemeye gereksinim duydukları düşüncesi doğrultusunda okulöncesi dönemde yaratıcı aktivitelerde çeşitlilik sağlanması amaçlanmıştır (Gandini, 2005).

Son yıllarda okulöncesi eğitiminde çocuklara kendini ifade etme, hayal gücü ve keşif için fırsatlar sunarak yaşam boyu öğrenmenin temeli olan önemli beceriler kazandıran yaratıcı sanatların önemini giderek daha fazla kabul edildiği belirtilmektedir (Misykah Zaidah & Ariyati, 2024). Bu bağlamda öğrenme ortamının yaratıcılığı ve yeniliği desteklemesi gerektiği vurgulanmaktadır. Çocuklara farklı türde yaratıcı deneyimler için çok sayıda fırsat sunulması beklenmekte, yaratıcı düşüncüyü ve yeniliği teşvik etmek amacıyla bloklar, kil, geri dönüştürülmüş materyaller, dış mekândaki eşyalar, sanat malzemeleri gibi çok çeşitli öğelerin sunulabilmesi önerilmektedir. Ayrıca, yaratıcılığın ve yeniliğin, sanat etkinliklerinin ötesinde de, örneğin çocuklar bir oyun yaratırken, bloklarla inşa ederken veya dramatik oyun sırasında hayal kurarken de ortaya çıkabildiğine dikkat çekilmektedir (Partnership for 21st learning, 2019). Okulöncesi eğitim ortamlarında yaratıcı sanatları etkili bir şekilde entegre etmek için, çocukların farklı sanat formlarını keşfetmelerini ve yaratıcılıklarını ifade etmelerini teşvik etmek için geniş bir malzeme yelpazesi sunulması, yaratıcı sanat deneyimini geliştirmek açısından ek kaynaklar sağlanması, ilham vermek ve kendini ifade etme fırsatları oluşturmak için teknolojinin entegre edilmesi gibi öneriler ifade edilmektedir (Misykah Zaidah & Ariyati, 2024). Teknolojiden, çocukların tasarlama ve gerçekleştirmeye yönelik etkinliklerde bulunmasında, tasarlama, çizim, boyama yapma, doku, resim, müzik gibi yapay artefaktlar yaratma gibi amaçlarla yararlanabileceği de belirtilmektedir (Lloyd, 2010). Küçük çocukların iç düşüncelerini daha fazla hareket yoluyla ifade etme eğiliminde olduklarına dikkat çekilerek yaratıcılıklarını ortaya koymalarında beden hareketlerinin ve etkileşimli oyunun rolü de önemli bulunmaktadır (Alghufali, 2024). Okulöncesi eğitim sürecinin gelişimine öncülük eden yaklaşımlarda ve yaratıcılığı destekleyen öğrenme ortamlarının niteliğine ilişkin bu tanımlar değerlendirildiğinde, çocuklara sunulan etkinliklerde çeşitlilik, hareket ve keşfetme özgürlüğünü sağlanmasına önem verildiği görülmektedir. Bu bağlamda çocuklarda yaratıcılığın desteklenmesi için okulöncesi eğitim ortamlarında çocukların gereksinimlerine uygun mekânsal olanakların sağlanabilmesi gerekmektedir.

OKULÖNCESİ EĞİTİM ORTAMLARINDA YARATICILIĞI DESTEKLEYEN MEKÂNSAL OLANAKLAR

Okulöncesi eğitim ortamlarında yaratıcılığı destekleyen etkinlikler çeşitlilik taşımaktadır. Çocukların, yaratıcı düşünce ve duygularını resim, yazı, çizim, heykel, drama, dans, hareket, bilimsel keşif, hikâye anlatımı gibi birçok etkinlikle ifade edebilecekleri belirtilmektedir (Partnership for 21st learning, 2019; Misykah Zaidah & Ariyati, 2024). Bu makalede, okulöncesi eğitim ortamlarında çocukların gerçekleştirebileceği boyama, çizim, tasarlama gibi sanatsal etkinliklerin gerçekleştirilmesi açısından, mekânsal olanakların nasıl geliştirilebileceğine odaklanılmıştır. Okulöncesi eğitim ortamlarında çocukların yaratıcılığını teşvik eden deneyimlerin sağlanmasında grup odası, atölye, dolaşım alanları ve dış mekân tasarımıyla ilişkili konuların önem taşıdığı görülmüştür.

Grup Odası, Atölye

Okulöncesi eğitim ortamlarında çocukların düşüncelerini geliştirmek ve fikir üretmek için çevrelerini kontrol edebilmesi ve değiştirebilmesi önem taşımaktadır (Bilton, 2010). Bu açıdan mekânların, esnek ve farklı amaçlarla kullanılabilir olması, çocukların hem düşüncelerinin ve hem de bedenlerinin gücünü hissetmeleri için olanak sağlayabilmesi gerekmektedir. Çocukların materyalleri bir alandan diğerine götürebilmelerine izin verilmesi, bir materyalle farklı yollarla oynamaları için cesaretlendirilmeleri ve çeşitli tipte, açık-uçlu materyallerle buluşlar, keşifler gerçekleştirmelerine olanak yaratılması gerektiği ifade edilmektedir (Curtis & Carter, 2003). Okulöncesi eğitim ortamlarında çocukların yaratıcılığının teşvik edilmesinde, sınıfın ya da atölye ortamının esnek bir şekilde kullanılabilmesinin, çocukların bu alanların düzenlenmesine katılabilmesinin, alanda rahat

hareket edebilmelerine olanak veren bir düzen bulunmasının, öğrenme etkinliklerinde geniş bir yelpazede uygun materyaller, araçlar ve kaynaklar sağlanmasının etkili olduğu belirtilmektedir (Davies ve ark. 2013). Çocuklara gün boyu çok farklı deneyimlerle karşılaşabilecekleri, grup olarak birlikte etkinlikler gerçekleştirebilecekleri ya da yalnız kullanabilecekleri ortamların sağlanabilmesi önem taşımaktadır. Çocukların yaratıcı aktivitelerle ilişki kurabilecekleri alanların yaratılmasında, zengin duyuşsal nitelikleri olan materyaller içeren, çocukların ilişki kurmaktan zevk aldıkları kirli, ıslak materyallere yer verilen, ıslak koşullarla başa çıkılabilir bir çevrenin düzenlenmesi gerekmektedir (Dudek, 2012). Grup odalarında çocukların deneyim türleriyle ilişkili olarak, sessiz, yapılandırılmış, dramatik oyun, büyük motor, terapatik, el sanatları ve keşif olmak üzere altı temel aktivite alanı bulunması ve aktiviteler için grup odasında sessiz, aktif ve kirli bölgelerin düzenlenmesi önerilmektedir. El sanatları ve keşif aktiviteleri için gerekli olan, kirli bölge olarak ifade edilen bir deneyim alanı tanımlanmaktadır. Bu alanın, boya, kil, kolaj, su, kum, ahşap işçiliği gibi çeşitli çalışmalar için uygun tasarlanması beklenmektedir. Bu amaçla grup odaları içerisinde tasarlanan kirli bölgenin kolay temizlenebilir olması ve el yıkama olanağı içermesi gerektiği belirtilmektedir (Olds, 2001). Çocukların grup odalarında gerçekleştirdikleri ya da devam eden çalışmaların yaratıcılıklarını teşvik etmek için ortamda sergilenebilmesi de önem taşımaktadır (Davies ve ark. 2013).

Okulöncesi eğitim ortamlarından örnekler incelediğinde grup odalarında ya da atölyelerde, esnek bir kullanım alanıyla birlikte etkinlik için gereken kullanım gereksinimlerini sağlayan mekânsal olanakların yaratıldığı görülebilmektedir. Örneğin "City Kids Educational Center" içerisinde grup odaları arasında kirli bir bölge tanımlanarak önerilen el sanatları ve keşif etkinlikleri için kullanım alanları oyun lavaboları olarak adlandırılan bir bölüm içerecek şekilde tasarlanmıştır (Şekil 1). Oyun lavabosu bölümlerine, grup odaları arasında çocuk ölçeğinde duvarlarla tanımlanmış, hem mahremiyet hem de gözetim olanağı sağlanabilen tuvalet bölümlerinin dış yüzeylerinde yer verilmiştir (ArchDaily, 2022).

Şekil 1 City Kids Educational Center, grup odasında oyun lavaboları (Kaynak: Dzikowski, 2022a; 2022b)

"Beijing Montessori Kindergarten" örneğinde ise çocukların kendi tercihlerine göre hareket edebilecekleri, yeteneklerini geliştirebilecekleri özgür ve açık bir alan yaratılmasının amaçlandığı belirtilmiştir. Bu örnekte de, grup odalarında öğretmenin gözetiminin devam edebildiği alçak duvarlarla tanımlı tuvaletlerin dış yüzeyinde, çocuklar için lavabolar düzenlenmiştir (Şekil 2). Ayrıca anaokulunda sanatsal etkinlikler için ayrılmış atölye olarak tasarlanan özel bir mekân ayrılmış, bu bölümde de kullanım için gereken lavaboları içeren bir duvar yüzeyine yer verilmiştir (ArchDaily, 2018).

Şekil 2 Bejing Montessori Kindergarten, grup odası ve atölye (Ye, 2018a; 2018b)

“Inspirations Nurseries and Forest School” içerisinde sanat atölyesi olarak özel bir mekâna yer verilmiştir. Sanat stüdyosu olarak adlandırılan atölyenin duvarlarında, kanvas, projeksiyon ekranı, sanatsal çalışmalarda metaforik ve sergileme amacıyla yararlanılan aynalar gibi farklı materyallere yer verilerek, çocuklar için yaratıcı etkinliklerin çeşitlendirilmesi amaçlanmıştır (Şekil 3). Sanat atölyesinin duvar yüzeylerinde, fotoğrafların, ilham verici sözlerin yer almasının, çocukların çalışmalarının sergilenmesinin, onlar için fikirlerinin nasıl başladığını görebilmesi, şimdi nerede olduklarını anlayabilmeleri için önem taşıdığı ifade edilmiştir. Duvar yüzeylerinin bu amaca hizmet edebilmesinin, çocukların kendilerine verilen değeri anlamaları açısından önemli olduğuna dikkat çekilmiştir (Inspirations, 2021).

Şekil 3 Inspirations Nurseries and Forest School, Atölyede Yüzeyler (Kaynak: Anonim, 2021a; 2021b; 2021c)

“Kids Smile Labo Kindergarten” örneğinde çocukların çalışmalarını sergilemesi, tebeşirle üzerine çizim yapması, mıknatıslarla oynaması gibi etkinlikler için kullanabilecekleri karatahta niteliğinde yüzeyler sağlayan alçak duvarlarla sınırlanan, “Mağara Atölyesi” olarak tanımlanan bir bölüm tasarlanmıştır (Şekil 4). Mekânda yaratılan çocuk ölçeğindeki sınırların, çocukların yetişkinlerin görüşünden uzakta kalarak, etkinliğe odaklanabilmesini desteklemek için düzenlendiği belirtilmiştir (ArchDaily, 2021).

Şekil 4 Kids Smile Labo Anaokulu, Yaratıcı Etkinlikleri Destekleyen Atölye Duvarları (Kaynak: Hibinosekkei, 2021a)

Dolaşım Alanları

Okulöncesi eğitim ortamlarında dolaşım alanlarının bir öğrenme ve etkinlik alanı olarak değerlendirilmesi gerekmektedir. Bu açıdan koridorların mümkün olduğunda kısa tutulması, bu mekânların dolaşım dışında, çocukların etkinliklerini sergileme gibi çeşitli kullanım olanakları sağlayabilecek nitelikte tasarlanabilmesi önerilmektedir (Kotnik, 2014). Okulöncesi eğitim ortamlarında çocukların yaratıcı etkinlikleri için uygun tasarlanmış grup odaları, atölyeler dışında, teşvik edici düzenlemelerin dolaşım alanlarında yer aldığı örnekler görülebilmektedir. Örneğin "Kids Smile Labo Kindergarten" tasarımında, ıslak hacimleri sınırlayan duvarların dışarıdan algılanan kısımlarında ayna yüzeye yer verilmiştir (Şekil 5). Ayna yüzeyli duvarlar çocukların üzerine resim yapabileceği, eğlenebilecekleri ve yaratıcı oyunlar yaratabileceği bir alan oluşturulması amacıyla tasarlanmıştır (ArchDaily, 2021).

Şekil 5 Kids Smile Labo Kindergarten, Yaratıcı Etkinlikleri Destekleyen Duvar Yüzeyleri (Kaynak: Hibinosekkei, 2021b; 2021c)

Okulöncesi eğitim ortamlarında mekânları tanımlayan duvarların yalnızca görsel ve akustik ayırım sağlayan bileşenler olarak görülmemesi gerekmektedir. Duvar yüzeylerinin depolama, sergi, yazı ve etkileşim yüzeyi olarak kullanılabilmesi beklenmektedir (Olds, 2001). Bu bağlamda yaratıcı etkinlikleri destekleyen mekânların sağlanması açısından duvar yüzeylerinin tasarımı önem taşımaktadır. Dolaşım alanları, bu yaklaşımla tasarlanmış duvar yüzeyleriyle çocukların yaratıcılığını teşvik eden ortamlar haline gelebilmektedir. Örneğin "Tromsø Kindergarten" içerisinde duvarlar çeşitli oyun öğeleri, raflar, çekmeceler, çekilebilir mobilyalar, beyaz tahta duvarlar, tırmanma duvarları, kukla

gösterileri gibi kullanım olanakları barındıracak bir nitelik taşımaktadır (ArchDaily, 2008). "Šmartno Timeshare Kindergarten" örneğinde ise ortak kullanım alanlarında farklı konumlarda bulunan duvar ya da bölücü elemanların yüzeylerinde çocuklara kendilerini ifade edebildikleri seçenekler sunulmuştur (Şekil 6). Dolaşım alanlarında duvar, zemin gibi farklı yüzeylerde teknolojiden yararlanılarak yaratıcılığı destekleyen etkileşimli yüzeyler de sağlanabilmektedir. Örneğin "ORA Kindergarten" tasarımında, teknolojiden yararlanılarak çocukların dokunuşlarıyla yüzeylerin aydınlanması, doğadan ilham alan görüntülerin oluşması, çocuk sanat eserlerinin sergilenmesi gibi farklı seçenekler üretebilen olanaklara yer verilmiştir. Bu tasarımda, zemin ve duvarlara entegre ekran tabanlı bir teknolojinin kullanıldığı belirtilmiştir (Arhitonic, t.y.). Çocukların dolaşım alanlarında oluşturulan bu tür tasarımların, çocuklara günlük rutinleri içerisinde kendi istedikleri takdirde kullanabilecekleri seçenekler sunulabildiği söylenebilir. Bu sayede çocuklara yetişkinler tarafından planlanan bir etkinliğin dışında kalan daha özgür bir deneyim alanının sağlanabilmesi de olanaklıdır.

Şekil 6 Šmartno Timeshare Kindergarten, dolaşım alanlarında tasarlanan duvar/pano yüzeyleri (Kaynak: Marolt, 2015a; 2015b)

Dış Mekân

Okulöncesi eğitim sürecinde dış mekânın öğrenme sürecine dahil edilen bir öğrenme ortamı olabilmesi, çocuklarda yalnızca fiziksel değil, bilişsel, psiko-sosyal becerilerin de geliştirilmesine olanak sağlayan kullanım alanları içerebilmesi gerektiği kabul edilmektedir (Herrington & Studtmann, 1998). Bu kapsamda doğal materyaller en önemli öğrenme kaynağı olarak değerlendirilmekte, doğanın çocuklara zengin materyaller sağladığı ve düşük düzeyde yapılandırılmış olan bu tür materyallerin çocukların hayal gücünü ve yaratıcılığını teşvik ettiği vurgulanmaktadır. Çocukların ulaşabileceği çubuklar, kütükler, taşlar, kır çiçekleri gibi sınırsız sayıda doğal unsurun oyunlarda yaratıcılığı ve hayal gücünü geliştirme olanakları yarattığı ifade edilmektedir (Sørensen, 2021). Taşınabilen, manipüle edilebilen ve yeniden yaratılabilen doğal araçlar ve malzemeler çocukların yaratıcılıklarını ifade etmelerine olanak sağlamaktadır (Nicholson, 1971). Okulöncesi eğitim ortamlarında dış mekânda doğal alanların bulunmasının, sınırsız materyallerle, yaratıcılık da dahil olmak üzere tüm öğrenme fırsatlarını sunabildiği ve çocuklara istediği materyalleri seçme özgürlüğü sağladığı belirtilmektedir. Çocukların ilgi çekici bulduğu doğal materyallerin, hayal gücünü uyararak yaratıcı oyunlar oynamaya davet ettiği, çocukların istedikleri her şey olabildiği ve sürekli değişebilir olmayı sağladığı ifade edilmektedir (Kiewra & Veselack, 2016). Bu bağlamda, okulöncesi eğitim ortamlarında dış mekânda doğal çevre niteliğinin yaratılmasıyla, çocukların farklı kaynaklara ulaşarak yaratıcı etkinliklerinde kullanabilecekleri, keşfedilecek zengin deneyimler sunan bir ortam sağlanabileceği ifade edilmektedir.

Okulöncesi eğitim ortamlarındaki dış mekân tasarımında sanatsal etkinlikler için bölümler ve malzemeler için bir bölüm ayrılması da önem taşımaktadır (Bilton, 2010). Sanatsal etkinlikler için yaratıcı alan olarak da tanımlanan bir bölümün düzenlenmesi, dış mekânda yer verilmesi gereken

temel gerekliliklerden biri olarak tanımlanmaktadır. Bu alanda duvar resimleri için kalıcı ve geçici olanaklar sağlanabileceği, dış mekân şövalelerinin kalıcı veya hareketli olarak tasarlanabileceği belirtilmektedir. Zeminde ya da duvar yüzeylerinde resim yapılabilecek seçenekler oluşturulması için kraft kağıtların, tekstillerin, suya dayanımlı kontraplak panellerin kullanımı önerilmektedir. Ayrıca dış mekânda yer verilecek olan hareketli peyzaj bileşenleri (çeşitli büyüklükte kaplar, bahçe ekipmanları, doğal malzemeler, karton kutular, inşa malzemeleri, ipler vb.) çocuklara çok sayıda yaratıcı seçenek sunmaktadır (Campbell, 2013). Örneğin "El Cerrito Preschool Coop Kindergarten" içerisinde aile katılımı olarak gerçekleştirilen özel sanat etkinliğinde, dış mekânda kullanılan hareketli bileşenler sayesinde, çocuklara yaratıcı ifade olanakları sağlayan seçeneklerinin sağlanabildiği görülmektedir. Bu sanat etkinliklerinde sonuç odaklı yaklaşılmamakta, sadece yaratıcı ifade ve keşif önemli bulunmakta, çocuklara kendilerini özgürce ifade edebildikleri ortamlar sağlanmaktadır. Etkinliklerde kutular, taşlar gibi farklı materyallerin de yüzey olarak kullanılabileceği, çocukların buldukları bir yüzeyi bu yönde keşfetmek için istek duydukları da belirtilmektedir (Good2knownetwork, 2019). Anaokulunda dış mekândaki sabit duvar yüzeylerine asılan, zemine serilen ya da farklı kotlar arasında kullanılabilen tekstil yüzeylerle çocukların kendilerini ifade edebildikleri kullanım alanlarının oluşturulduğu, çocukların bedenlerini aktif kullanarak keşfedebileceği çeşitli etkinlikler geliştirebilmesine olanak sağlanabildiği görülmektedir (Şekil 7).

Şekil 7. Dış Mekânda Hareketli Bileşenlerle Yaratıcı Etkinlikler İçin Sağlanan Kullanım Olanakları (Kaynak: Jouneyleaf, 2012; Anonim, 2015a; 2015b)

Okulöncesi eğitim ortamlarında çocukların yaratıcılıklarını destekleyen olanakların dış mekânda sağlanmasına verilen öneme yönelik bir örnek olarak "Anji Play" yaklaşımı gösterilebilir. Bu anlayışla anaokullarında dış mekânda çocukların farklı oyun zonlarında yaratıcılığı destekleyen aktivitelerin özgürce deneyimlenebildiği ortamlar sağlanmaktadır. Her boyutta açık uçlu materyaller sağlanarak, elemanların büyüklükleri ve çeşitliliği sayesinde, çocukların büyük ölçekli inşaat, tasarım etkinliklerini yapmasına olanak tanıyarak hayal gücü ve kendini ifade etme becerilerinin gelişimi hedeflenmektedir. Su, kum ve toprak, çocukların açık havada oynaması için önemli kaynaklar olarak görülmekte, bu bölümde çeşitli musluklara yer verilmektedir. Çocuklar suyu, kumla ve çamurla oynamak, çizmek, kanal yapmak için kullanabilmektedir. Okul binasının duvarının bir kısmı ya da farklı duvar yüzeyleri boyamak için boş bir tuval olarak kullanılabilir (Meng & He, 2021). Yaratıcı etkinlikler için tasarlanan hareketli panolara, duvar yüzeylerine yer verilebilmektedir. Bloklarla oynayan çocukların pano yüzeylerinde düşüncelerini çizerek de geliştirilebildikleri görülmektedir (Şekil 8). Bu yaklaşımla dış mekan kullanım alanları tasarlanmış bir anaokulu olan Ji Guan içerisinde de boyama alanında ve beklenmedik birçok yerde yaratıcılığın gerçekleşmesine izin verildiği belirtilmektedir (Meng, W., t.y.). Çocuklar sert zemin üzerine, bir duvar yüzeyine, bir özel oyun mekanının cephesine çizimler yapabilmektedir (Şekil 9).

Şekil 8 Yaratıcı etkinlikler için duvarlar, panolar (Kaynak: AnjiPlay, 2021; Anonim, 2019)

Şekil 9 Ji Guan Kindergarten, ifade aracı yüzeyler (Kaynak: Anonim, t.y.a; t.y.b; t.y.c)

SONUÇ

Okulöncesi eğitim ortamlarında çocukların yaratıcılıklarını keşfetmesi ve geliştirebilmesi için destekleyici mekânsal olanakların sağlanmasının önem taşıdığı ve mekânsal bileşenlerin çocukların yaratıcı etkinliklerinin bir parçası olabildiği görülmektedir. Çalışmada okulöncesi eğitim ortamı tasarımında grup odası, atölye, dolaşım alanları ve dış mekân tasarımında yaratıcılığın geliştirilmesi açısından, bu mekânların tasarımında değerlendirilmesi önem taşıyan konulara işaret edilmiştir. Çocukların eğitim ortamında iç ve dış mekânında geçirdiği sürede yaratıcılıklarını destekleyebilecek etkinliklerde bulunabilmesini teşvik eden mekânların sağlanabilmesine ilişkin tasarım önerilerine ulaşılmıştır.

Grup odası ve atölye tasarımında, çocukların farklı etkinliklerde bulunabileceği, çevresindeki düzeni değiştirebildiği, esnek bir ortam yaratılabilmelidir. Ortamda çocukların rahat hareket edebileceği esnek bir kullanım alanı bulunabilmelidir. Sanatsal etkinlikler için grup odalarında kirli bölge tasarlanması çeşitlenen etkinliklerin gerçekleşebilmesi için aranan bir gereksinimdir. Bu gereksinim grup odalarının tasarımında ve alan büyüklüğünün belirlenmesinde dikkate alınabilmelidir. Grup odalarında çocukların özgür deneyimlerde bulunabilmesi için kullanım alanları, ıslak hacimlerin bir parçası olan çocuklara ilgi çekici görünebilecek nitelikte tasarlanmış lavabolarla desteklenebilmelidir. Atölyeler, yaratıcı etkinlikler için özelleşmiş ortamlar olarak tasarlanabilmeli, bu mekânlarda çocukların deneyimlerini çeşitlendirecek, yaratıcılıklarını özgürce ortaya koyabilecekleri seçeneklerin yaratılması amaçlanabilmelidir. Bu açıdan mekânın tanımlayan yatay ve düşey tüm yüzeylerde, çocukların yaratıcılıklarını teşvik edecek farklı kaplamaların kullanılması, sökülüp takılabilen, temizlenebilir farklı katmanların entegre edilebilir olması, teknolojiden yararlanılabilmesi düşünülebilir. Dolaşım alanlarının tasarımında da çocuklara serbest zamanlarında yaratıcılıklarını

özgürce ortaya koyabilecekleri şekilde duvar yüzeylerinin tasarlanması, panolar gibi hareketli donatılara yer verilmesi sağlanabilir.

Dış mekânın tasarımında, doğal çevrenin sağladığı olanaklardan yararlanılması önem taşımaktadır. Okulöncesi eğitim ortamlarında dış mekânın doğal çevre niteliğinde tasarlanmasıyla, çocukların yararlanabilecekleri kaynaklar ve etkinlikler çeşitlendirilebilir. Dış mekânda resim, çizim gibi etkinliklerde bulunabilmeyi sağlayan taşınabilir panolar, tuval oluşturabilecek ya da üzerinde takılabilen katmanları taşıyabilecek sabit yüzeyler, bu amaca hizmet edebilecek zemin yüzeyleri düzenlenebilir. Çocuklar için oluşturulabilecek özel oyun mekânlarının dış yüzeyleri, bina cepheleri de silinebilir ve yeniden kullanılabilir nitelikte çocukların yaratıcı etkinliklerinin bir parçası olarak tasarlanabilir. Etkinliklerin çeşitlendirilmesi ve çocukların hareketliliğinin teşvik edilmesi açısından çocukların farklı kotlarda bulunabileceği platformların, salıncaklar gibi ekipmanların etkinliklerin bir parçası olabileceği düşünülebilir.

Çocukların ortaya koydukları çalışmaların sergilenmesinin, yaratıcılığı destekleyen ortamların temel gerekliliklerinden biri olduğu dikkate alınabilmeli ve devam eden çalışmaların sergilenmesi için grup odalarında, atölyelerde, dolaşım alanlarında ve dış mekânda sergileme olanaklarını sunabilecek detaylar üretilebilmelidir. Okulöncesi eğitim ortamlarında çocuklar çevreleriyle aktif etkileşim kurarak, deneyimleyerek öğrenmekte, bu sayede yeni ifade yolları keşfedebilmektedir. Makalede işaret edilen tasarım önerilerinin çocukların eğitim ortamlarında daha aktif olmaları ve farklı yaratma süreçlerinde bulunmaları yönünde teşvik edebileceği düşünülmektedir. Yaratıcılığı destekleyen okulöncesi eğitim ortamlarının tasarlanması, çocukların gelişimlerine çok yönlü katkı sağlayarak günümüzde sahip olmaları önemli görülen beceriler edinebilmelerini destekleyebilmesi açısından önem taşımaktadır. Bu bağlamda çalışmada belirtilen tasarım önerilerinin, okulöncesi eğitim süreciyle çocuklara kazandırılması beklenen yaratıcılığın geliştirilmesine ve bu amaca hizmet edebilecek eğitim ortamlarının tasarımıyla ilişkili araştırma ve uygulamalara katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Alghufali, B. R. (2024). Artistic activities and developing creative thinking skills among children in early childhood. *American Journal of Human Psychology*, 2(1), 48–57. <https://doi.org/10.54536/ajhp.v2i1.2505>
- Alkan, C., & Kurt, M. (2007). *Özel öğretim yöntemleri, disiplinlerin öğretim teknolojisi*. Anı Yayıncılık.
- AnjiPlay. [@anjiplay]. (2021). <https://x.com/anjiplay/status/1433108507100782592/photo/2>
- Anonim. (2015a). *Messy Art Day*. https://i0.wp.com/aroundtheworldwithkids.net/wp-content/uploads/2015/03/img_1170-0.jpg?resize=640%2C640&ssl=1
- Anonim. (2015b). *Messy Art Day*. https://i0.wp.com/aroundtheworldwithkids.net/wp-content/uploads/2015/03/img_1171-0.jpg?resize=640%2C640&ssl=1
- Anonim. (2019). *ICDI keynote address at first "true play" conference in china*. <https://icdi.nl/wp-content/uploads/2022/08/picture-1-anji.jpg>
- Anonim. (2021a). <https://inspirationsnurseries.co.uk/wp-content/uploads/pollock3-225x300.jpg>
- Anonim. (2021b). https://inspirationsnurseries.co.uk/wp-content/uploads/IMG_0030-scaled-e1665750569803-223x300.jpg
- Anonim. (2021c). https://inspirationsnurseries.co.uk/wp-content/uploads/2020/10/IMG_6157-scaled.jpg

- Anonim. (t.y.a). *Outdoor play at an anji kindergarten in China*. <https://images.squarespace-cdn.com/content/v1/56cdab2222482ed43c66694c/1596487977657-5P78WW0KONZ7TFGYUAC5/image-asset.png?format=1000w>
- Anonim. (t.y.b). *Outdoor play at an anji kindergarten in China*. <https://images.squarespace-cdn.com/content/v1/56cdab2222482ed43c66694c/1596488050230-OOPQF08VDYGDFAL6XBJL/barrelwindows.png?format=1000w>
- Anonim. (t.y.c). *Outdoor play at an anji kindergarten in China*. https://images.squarespace-cdn.com/content/v1/56cdab2222482ed43c66694c/1596492752899-RD5F4B5FLQXGWT05ITJU/IMG_6928.jpg?format=1000w
- ArchDaily. (2008, 16 Eylül). *Kindergartens*. 23 Şubat 2025 tarihinde <https://www.archdaily.com/6267/kindergartens-70%25c2%25ban-arkitektur> adresinden erişilmiştir.
- ArchDaily. (2018, 11 Aralık). *Montessori Kindergarten / Arka*. 23 Şubat 2025 tarihinde <https://www.archdaily.com/907109/montessori-kindergarten-arka> adresinden erişilmiştir.
- ArchDaily. (2021, 1 Eylül). *Kids Smile Labo Nursery / HIBINOSEKKEI + Youji no Shiro*. 23 Şubat 2025 tarihinde <https://www.archdaily.com/967741/kids-smile-labo-nursery-hibinosekkei-plus-youji-no-shiro> adresinden erişilmiştir.
- ArchDaily.(2022, 26 Şubat). *City Kids Educational Center / Barker Associates Architecture Office*. 23 Şubat 2025 tarihinde https://www.archdaily.com/977600/city-kids-educational-center-barker-associates-architecture-office?ad_medium=gallery adresinden erişilmiştir.
- Arhitonic. (t.y.). *ORA, Nursery of the Future*. 23 Şubat 2025 tarihinde <https://www.architonic.com/en/project/roar-design-studio-ora-nursery-of-the-future/20028666> adresinden erişilmiştir.
- Argun, Y. (2004). *Okulöncesi dönemde yaratıcılık ve eğitimi*. Anı Yayıncılık.
- Ayyıldız, E., & Kahraman, E. (2019). Türkiye’de okul öncesi sınıflarının fiziksel özellikleri ve tasarımları üzerine yapılmış çalışmaların incelenmesi. *Medeniyet Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 3 (1), s.47-60.
- Campbell, H. (2013). *Landscape and child development, a design guide for early years, kindergarten play-learning environments*. <https://www.evergreen.ca/downloads/pdfs/Landscape-Child-Development.pdf>
- Başal, H. A. (1998). *Okulöncesi eğitime giriş*. Vipaş Yayınları.
- Bilton, H. (2010). *Outdoor learning in the early years, management and innovation*. Routledge.
- Cadwell, L. (2003). *Bringing Learning to Life: The Reggio Approach to Early Childhood Education*. New York, NY: Teachers College Press.
- Cameron, L. (2006). Science, nature, and hatred: `finding out' at the Malting House Garden School, 1924 -29. *Environment and Planning D: Society and Space*, 24, 851- 872.
- Clark, A. (2005). *Talking and listening to children*, İçinde M. Dudek (Ed.), *Children’s spaces* (s.1-13), Architectural Press.
- Curtis, D., & Carter, M. (2003). *Designs for living and learning: Transforming early childhood environments*. Redleaf Press.
- Davies, D., Jindal-Snape, D., Collier, C., Digby, R., Hay, P., & Howe, A. (2013). Creative learning environments in education: A systematic literature review. *Thinking Skills and Creativity*, 8, 80–91. <https://doi.org/10.1016/j.tsc.2012.07.004>

- Day, C. 2007. *Environment and children: Passive Lessons from the everyday environment*. Elsevier.
- Derman, M. T. & Başal, H. A. (2010). Cumhuriyetin ilanından günümüze Türkiye’de okul öncesi eğitim ve ilköğretimde niceliksel ve niteliksel gelişmeler. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3(11), 560-569.
- Derr, V., & Krista, L. (2012). Biophilic boulder: Children’s environments that foster connections to nature. *Children, Youth and Environments*, 22 (2), 112-143.
- Dowling, M. (2010). *Young children’s personal, social & emotional development*. SAGE Publications.
- Dudek, M. (2000). *Kindergarten architecture, space for the Imagination*. Spon Press.
- Dudek, M. (2002). *Architecture of schools: The new learning environments*. Architectural Press.
- Dudek, M. (2013). *Nurseries: A design guide*. Routledge
- Dudek, M. (2012). *Spaces for young children, a practical guide to planning, designing and building the perfect space*. NCB.
- Duffy, B. (2010). *Supporting creativity and imagination in the early years*. Open University Press.
- Dzikowski, F. (2022a). *City Kids Educational Center / Barker Associates Architecture Office*. <https://www.archdaily.com/977600/city-kids-educational-center-barker-associates-architecture-office/621965323e4b31a05600000e-city-kids-educational-center-barker-associates-architecture-office-photo>
- Dzikowski, F. (2022b). *City Kids Educational Center / Barker Associates Architecture Office*. https://images.adsttc.com/media/images/6219/6528/3e4b/31b9/f500/000f/slideshow/2021FD28_442_RT2_HR.jpg?1645831429
- Edwards, A. A., Steacy, L. M., Siegelman, N., Rigobon, V. M., Kearns, D. M., Rueckl, J. G., & Compton, D. L. (2022). Unpacking the unique relationship between set for variability and word reading development: Examining word- and child-level predictors of performance. *Journal of Educational Psychology*, 114(6), 1242–1256. <https://doi.org/10.1037/edu0000696>
- Gandini, L. (2005). The Whole School as an atelier: Reflections by Carla Rinaldi. İnde L. Gandini, L. Hill, L. Cadwell (Eds.). *In the Spirit of the Studio* (s. 169-173), Teachers College Press.
- Gardner, H. (2007). *Geleceği inşa edecek beş zihin*. Optimist Yayınları.
- Garrick, R. (2009). *Playing outdoors in the early years*. Continuum International Publishing.
- Ghanamah, R. (2024). Creativity and motor skill learning among kindergarten children: Investigating Predictive correlations and performance differences. *Thinking Skills and Creativity*, 54, 101684. <https://doi.org/10.1016/j.tsc.2024.101684>
- Good2knownetwork. (2019, 17 Ocak). *What is Messy Art?*. 23 Şubat 2025 tarihinde <https://good2knownetwork.org/what-is-messy-art/> adresinden erişilmiştir.
- Güçlü, M., & Altan, A. E. (2020). Türkiye’de okul öncesi eğitim alanında görülen sorunlar üzerine genel bir değerlendirme. *Journal of International Social Research*, 13 (6), 1051-1061. <https://doi.org/10.17719/jisr.2020.4019>
- Hibinosekkei. (2021a). *Kids Smile Labo Nursery / HIBINOSEKKEI + Youji no Shiro*. <https://images.adsttc.com/media/images/612d/ebab/a950/5c01/64b6/6823/slideshow/dsc06992-kk.jpg?1630399422>

- Hibinosekkei. (2021b). *Kids Smile Labo Nursery / HIBINOSEKKEI + Youji no Shiro*.
<https://images.adsttc.com/media/images/612d/ebd0/a950/5c01/64b6/682b/slideshow/dsc05458.jpg?1630399459>
- Hibinosekkei. (2021c). *Kids Smile Labo Nursery / HIBINOSEKKEI + Youji no Shiro*.
<https://images.adsttc.com/media/images/612d/ebba/a950/5c01/64b6/6828/slideshow/dsc06882.jpg?1630399437>
- Hummel, B. (2024). What Are the 4 C's of 21st Century Skills?. <https://www.aeseducation.com/blog/four-cs-21st-century-skills>
- Inspirations. (2021, 5 Şubat). *The Art Studio*. 23 Şubat 2025 tarihinde
<https://inspirationsnurseries.co.uk/news/the-art-studio/> adresinden erişilmiştir.
- JouneyLeaf. (2012). *Messy Art Day*.
<https://journeyleaf.typepad.com/.a/6a00e554d86f248833016303475ebc970d-800wi>
- Kiewra, C., & Veselack, E. (2016). Playing with Nature: Supporting Preschoolers' Creativity in Natural Outdoor Classrooms. *The International Journal of Early Childhood Environmental Education*, 4(1), p. 70-95.
- Kotnik, J. (2014). *New Designs in Kindergartens: Design Guide + 31 Case Studies*. Barcelona: Links.
- Krogh, S., & Slentz, K. (2011). *Early childhood education, yesterday, today, and tomorrow*. Routledge.
- Lloyd, M. (2010). The world is flat: Ict and education for sustainability in the early years. İçinde J. M. Davis (Ed.), *Young Children and the Environment, Early Education for Sustainability* (s. 212-241), Cambridge University Press.
- Marolt, H. (2015a). *Šmartno Timeshare Kindergarten / Arhitektura Jure Kotnik*.
<https://www.archdaily.com/777438/smartno-timeshare-kindergarten-arhitektura-jure-kotnik/564d4380e58ece4d730002cb-smartno-timeshare-kindergarten-arhitektura-jure-kotnik-image>
- Marolt, H. (2015b). *Šmartno Timeshare Kindergarten / Arhitektura Jure Kotnik*.
https://images.adsttc.com/media/images/564d/43ac/e58e/ce4d/7300/02cd/slideshow/_DSC2286.jpg?1447904166
- Maxwell, L. E. (2007). Competency in child care settings, the role of the physical environment. *Environment and Behaviour*, 39(2), 229-245.
- Meng, W., & He, M. (2021). Utilisation and Design of Kindergarten Outdoor Space and the Outdoor Activities: A Case Study of Kindergartens in Bergen, Norway and Anji in China. İçinde Grindheim, L.T., Sørensen, H.V., Rekers, A. (eds). *Outdoor Learning and Play. International Perspectives on Early Childhood Education and Development* (s. 95-110), Springer.
- Meng, W. (t.y.). *Outdoor play at an anji kindergarten in China*. 23 Şubat 2025 tarihinde
<https://www.childhoodexplorer.org/anjikingergarten> adresinden erişilmiştir.
- Mickelburgh, J. (2018). Educational pioneers: Susan Isaacs, 1885-1948. The Foundation Stage Forum.
<https://evfs.info/articles.html/teaching-and-learning/educational-pioneers-susan-isaacs-1885-1948-r40/>
- Nicholson, S. (1971). How not to cheat children: The theory of loose parts. *Landscape Architecture*, 62, 330-34.

- Nurjanah, N. E., Yetti, E., & Sumantri, M. S. (2024). Developing creative thinking in preschool children: A comprehensive review of innovative. *European Journal of Educational Research*, 13(3), 1303-1319. <https://doi.org/10.12973/eujer.13.3.1303>
- Oktay, A. (2002). Yaşamın Sihirli Yılları: Okul Öncesi Dönem. Epsilon Yayınları.
- Partnership for 21st learning. (2019). *21st century learning for early childhood framework*. <https://static.battelleforkids.org/documents/p21/P21EarlyChildhoodFramework.pdf>
- Piaget, J. (2004). Çocukta Zihinsel Gelişim. (Çev. Hüsen Portakal). Cem Yayınevi.
- Polat, Ö., & Demirci, F. G. (2021). Erken çocukluk döneminde bilişsel gelişime bir uyarıcı olarak doğa ile temas ve doğa temelli açık alan etkinlikleri. *Muş Alparslan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(2), 95-113.
- Poyraz, H., & Dere, H. (2001). *Okulöncesi eğitimin ilke ve yöntemleri*. Anı Yayıncılık.
- Pound, L. (2006). *How children learn: from Montessori to Vygotsky - educational theories and approaches made easy*. Step Forward Publishing Limited.
- Stauffer, B. (2022). What Are 21st Century Skills?. <https://www.aeseducation.com/blog/what-are-21st-century-skills>.
- Turhan, B., & Özbay, Y. (2016). Erken çocukluk eğitimi ve nöroplastisite. *Uluslararası Erken Çocukluk Eğitimi Çalışmaları Dergisi*, 1(2), 54-63.
- Ulutaş, İ., & Ersoy, Ö. (2004). Okul öncesi dönemde sanat eğitimi. *Gazi Üniversitesi Kastamonu Eğitim Dergisi*, 12(1), 1-12.
- Værum Sørensen, H. (2021). Children's Play and Social Relations in Nature and Kindergarten Playgrounds: Examples from Norway. İçinde Grindheim, L.T., Sørensen, H.V., & Rekers, A. (eds)., *Outdoor Learning and Play. International Perspectives on Early Childhood Education and Development*, 34, (s. 79-94), Springer.
- Vina Misykah, Z., & Tatik, A. (2024). The art of growth: Understanding the impact of creative arts on children's development in early education. *International Conference of Humanities and Social Science (ICHSS)*, 16-19. <https://programdoktorpbiuns.org/index.php/proceedings/article/view/252>
- Yanık, O. (2007). *Yaratıcılık*. Fikir Yayınları.
- Ye, C. (2018a). *Montessori Kindergarten / Arka*. <https://www.archdaily.com/907109/montessori-kindergarten-arka/5c1780ee08a5e5c8b90000ba-montessori-kindergarten-arka-photo>
- Ye, C. (2018b). *Montessori Kindergarten / Arka*. https://www.archdaily.com/907109/montessori-kindergarten-arka/5c17804f08a5e516a3000162-montessori-kindergarten-arka-photo?next_project=no